

Povijesni prilozi, god. 35, br. 50, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2016., 340 str.

Prvi broj časopisa *Povijesni prilozi* za 2016. godinu sadrži uobičajene rubrike »Članci« i »Ocjene i prikazi«, zaseban tematski blok koji se odnosi na povijest plemstva u hrvatskim zemljama kasnoga srednjovjekovlja te rubriku »In memoriam«.

Broj započinje tekstem koji u suautorstvu potpisuju Hrvoje Gračanin i Jana Škrgulja (»Etnički identiteti u južnoj Panoniji u Justinijanovo doba«, 9–48). Autori raščlanjuju povijesne i arheološke tragove koji posvjedočuju o različitim etničko-identitetskim skupinama na području između Drave i Jadrana u doba cara Justinijana, odnosno u prvoj polovici 6. stoljeća. U fokusu istraživanja su teorijska i metodološka pitanja etnonimskih oznaka u pisanim vrelima, a nastoji se odgovoriti u kojoj mjeri mogu arheološki nalazi poslužiti u određivanju etničkih granica.

Slijedi rad Anite Bartulović naslovljen »Prilog životopisu zadarskoga bilježnika Petra Perencana (1365. – 1392.)« (49–69). Riječ je zadarskome javnom bilježniku padovanskoga podrijetla čiji se golemi opus sastoji od bilježničkih, sudskih i kaptolskih spisa koji su prevažno vrelo za povijest Zadra i Dalmacije u drugoj polovici 14. stoljeća. Autorica uvidom u objavljenu te većim dijelom neobjavljenu građu iz Državnog arhiva u Zadru (spisi zadarskih bilježnika, inventari preminulih zadarskih građana, bilježničke pergamene iz fonda samostana sv. Kuzme i Damjana, sv. Nikole i sv. Dominika) u ovome radu donosi brojne nepoznate podatke o Perencanovu javnom djelovanju, osobnom životu i materijalnoj situiranosti.

Slijedi rad »Članovi obitelji Barbo kao zaštitnici reformacije u Pazinskog knežiji« (71–97) koji potpisuje Maja Čutić Gorup. Rad se zasniva na svjedočanstvima vođe talijanskoga anabaptizma Pietra Manelfija, podacima iz apostolskih vizitacija, prepiskama između djelatnika i suradnika tiskare u Urachu te relacijama pulskoga biskupa Claudija Sosomena i pičanskoga biskupa Antonija Zare upućenih Svetoj Stolici. Temeljem navedenih vrela autorica prati protestantsko djelovanje članova mletačke plemićke obitelji Barbo, gospodara Kožljaka i Paza u Pazinskoj knežiji kao i uskoga kruga sljedbenika protestantizma na tome području.

»Južnobaranjsko društvo u matičnim knjigama 18. stoljeća« (99–138) tema je istraživanja Dubravke Božić Bogović. Društvena povijest katoličkih župa u južnome dijelu Baranje raščlanjuje se na osnovi uvida u matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih. Razmatraju se demografski pokazatelji poput sezonskih ili dnevnih raspodjela vjenčanja, dobne strukture mladenaca, slučajeve nezakonite djece te utvrđuje fond najčešćih osobnih imena i prezimena. Analiza je provedena za cijelu katoličku populaciju, posebice za hrvatsku i njemačku zajednicu. U zaključku se ističe kako je južnobaranjsko društvo toga vremena, bez obzira na narodnosnu različitost, pokazivalo obilježja karakteristična za predtranzicijsko ruralno, tradicionalno i patrijarhalno društvo.

Na osnovi popisa desetine u Hrvatskome državnom arhivu i Nadbiskupskome arhivu Milan Vrbanus ukazuje na »Proizvodnju pšenice na našičkome području u prva tri desetljeća 18. stoljeća (1701. – 1730.)« (139–190). Primjenom kvantitativne metode autor je analizirao zastupljenost pšenice, ukupnu količinu proizvodnje, veličinu zemljišta za uzgoj kao i promjene u proizvodnji navedene ratarske kulture.

Završni prilog u ovome dijelu časopisa naslovljen je »Late Antique Dalmatia and Pannonia in Cassiodorus' *Variae* (Addenda)« (191–198). Autor je Hrvoje Gračanin, a tekst je dodatak istoimenome radu koji je rečeni autor objavio u 49. broju *Povijesnih priloga*.

Slijedi opsežan tematski blok pod naslovom »Služba i družba plemstva hrvatskih povijesnih zemalja u kasnome srednjovjekovlju. Primjeri, spoznaje, zaključci« (199–295). U uvodnome tekstu (201–203) urednik tematskog bloka Ivan Majnarić ukazuje na svrhovitost objavljivanja tih radova, proizišlih iz referata održanih na jednoj od radnih sekcija na IV. kongresu hrvatskih povjesničara početkom listopada 2012. godine.

Autor prvoga teksta u bloku je Robert Rurelić (»Posljednji svjedok ubojstva: Frankopani i Celjski u petnaestome stoljeću«, 205–231). Temeljem izvora nepoznatih hrvatskoj historiografiji Kurelić analizira dosad nepoznatu prisutnost jednoga od knezova Frankopana prilikom ubojstva Ulrika II. Celjskoga u Beogradu 1456. godine. Rad teži rekonstruirati oblike povezanosti između dviju najmoćnijih velikaških obitelji u Ugarsko-Hrvatskome Kraljevstvu u 15. stoljeću, a koji su se kretali od bračnog savezništva do otvorenoga neprijateljstva.

Slijedeći rad pod naslovom »Družine i potknežini knezova Krčkih na otoku Krku (od 1260. do 1480. godine«, 233–261) napisao je Ozren Kosanović. Autor istražuje ulogu družine i potknežina knezova Frankapana te rekonstruira njihovo djelovanje i dužnosti u gradu Krku i pojedinim otočnim općinama. Uz donošenje biografskih podataka o pojedincima i njihovim obiteljima prilažu se i dvije pretpostavljene genealogije.

Završni tekst u ovome tematskom bloku rad je Nevena Isailovića (»Između otpora i lojalnosti – niže plemstvo na područjima pod vlašću i utjecajem Nelipčića nakon 1345. godine«, 263–295). Autor razmatra odnos Nelipčića prema lokalnom plemstvu na cetinskome području, a zatim i na širem području između Krke i Neretve, kojim je navedeni rod dominirao u drugoj polovici 14. i u prvoj trećini 15. stoljeća. Analizom izvorne građe, pomoću primjera plemićkih obitelji Domaldića, Dminojevića, Pavlovića-Semjunovića, Grubića, Nenadića i Ugrinovića utvrđuje se njihov odnos s moćnim Nelipčićima (parnice o posjedovnim pravima, stupanje u njihovu službu u svojstvu familijara i drugo).

U završnome dijelu časopisa objavljeni su prikazi i recenzije recentnih časopisa i knjiga (297–321) te »In memoriam« (323–328) povjesničara Zefa Mirdite, koji je napisala Marija Karbić.

Lovorka Čoralić